

L'abellot

(ALDC, VI, 1523. L'abellot)

Abellot, *abegot* i *vagarro* són els tres noms genuïns més estesos de l'“abella mascle”. Els dos primers són der. despectius de *abella* (< APĪCŪLA) (cf. l'alg. *bella mascra* ‘abella mascle’ 85), amb el suf. *-ot* (< -OTTU), però que també podria ser d'origen cèltic (*BEKOS ‘abella’): d'un costat, *abellot* (doc. com a ‘rei d'abelles’ al s. xv), amb la var. geminada *abetllot* 113, la ioditzant *abeiot* 44 i les aferètiques *bellot* 15, 19, 27, 111, *beiot* 24, 80, 82-84; de l'altre, a partir d'un nucli *abeg-*, origen de *abegot/begot* (Càrcer, s. xvi; Torra, 1640; Figuera, 1840), *abregot* 152, amb epèntesi de bategant; *abogot* 40, 57, 105, 109, 117, 122, 135, 138, 140, 141, 144, 145, 153, amb assimilació a la vocal tònica, com *bogot* 25, 34, 69, 116, 121, 147 (*bugot*, Agustí, 1617), també amb afèresi, igual que *begot* 22, 23, 26, 47, 52, 58, 67, 70, 71, 81; *abigot* 124, amb tancament de [e] > [i], com en *aubigot* 123, amb canvi de sufix; *bobot* 9, 28 i *bebot* 14, 16, amb equivalència acústica G = B, ajudada per l'assimilació a la bilabial inicial; *abuot* 120, 142 i *buot* 133, amb pèrdua de [g] en contacte amb una vocal velar (com *agulla* > val. *aïlla*). *Burot* 110 podria ser una var. de *borinot* (Moll), tot i que Coromines no hi està d'acord (“*burot* amb el sentit de ‘borinot’ no ha existit mai”).

Vagarro (*va-*, Esteve *et al.*, 1803; *bagarro*, Aguiló i DBalari) podria ser un der. de *vagar* (< VACARE ‘ser buit; estar lliure; estar ocios’), però el suf. *-arro* és un sufix generalment postnominal, o bé ser una formació paral·lela a *begot* (*abegot*), que ha estès el seu significat a ‘dropo’ (cf. *holgassana* 190 ← cast. *holgazana*).

El sentit de ‘guia’, potser per confusió amb ‘reina’, és present en mots com *guió* 93, 102 (var. *guion* 94, *guiot*

101); *capità* 25 (< llat. tardà CAPITANEUS ‘cabdal, principal’, der. de CAPUT ‘cap’); *rei* 12, 158, 162, 164, 170 (< RĒGE); *cabot* 73, der. de *cap* (< CAPUT) en el sentit de ‘cap de les abelles’; *pare* 53, 117, 119 (< PATER) i l'augmentatiu *paregot* 134 (cf. val. *paregàs*). Té caràcter onomatopèic *bombó* 90, relacionat amb BOMBUS i BOMBIRE ‘brunzir, zumzejar’.

Altres mots: *mascles* 18 (var. *mascllo* 108); *obrero* 3 (< OPERARIŪS), per confusió; *vermella* 8, pel color (< VERMĪCŪLUS ‘cuquet; cotxinilla’, utilitzat per obtenir un color grana); *mare dolenta* 33; *borda* 41, *f. de bord* ‘bastard’; *buserot* 146, possible atracció de *buseroc* ‘gamarús; curt d'enteniment’; *sàngano*, pres del cast. *zàngano*, format per onomatopeia del zumzeig de l'abellot (var. *sàngano* 137, 159, per l'antiesdruixolisme de matriu aragonesa; [θ]àngano 100, 108, 139, 144, 149, [θ]àngano 138; [z]àngano 177; àngano 185, per desaglutinació a partir del pl.; *sànganes* 91, *f. pl.*); *samarró* 160, de motivació desconeguda.

Són resultat de la confusió amb altres insectes *tàvec* 18 (< TABANUS); *abe[χ]orro* 130, 162 (← cast. *abejorro*), pròpiament ‘borinot’; *avespot* 132, compost de *vespa* i el suf. *-ot*, imitatiu del de *abellot*; *bordó* 2, 6, *burdun* 7 (← *bourdon*), *foburdun* 13 (← *faux bourdon*).

Des d'un punt de vista semàntic, notem la presència d'un suf. augmentatiu despectiu, *-ot* o *-arro*, en els mots més estesos (*abellot/abegot*, *vagarro*), així com l'absència de mots expressius, tret del castellanisme tardà *sàngano*, estès sobretot pel val.

Són mots normatius *vagarro*, *abellot*, *abegot*, des del DG₁, 1932.